

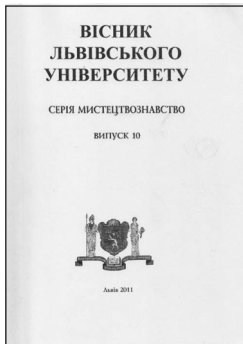

ОГЛЯДИ НАУКОВИХ ВИДАНЬ

Журнали, збірники

Вісник Львівського університету. Серія мистецтвознавство. – Львів, 2011. – Вип. 10. – 313 с.

Черговий випуск "Вісника Львівського університету" присвячено 140-річчю від дня народження Філарета Колесси. Приуроченість видання зумовила і його зміст, більшість студій є певним чином продовженням розпочатих досліджень ученого. У працях авторів розкрито питання історії та теорії етномузиколо-

знавства, висвітлено проблеми мелотипології, мелогенези, мелогографії та народномузичного виконавства архівування фольклору. У розділі "Рецензії, огляди, повідомлення" подано інформацію про нові фольклористичні видання, а також конференції й інші події, які відбулися в Україні та за кордоном. Розділ "Публікації" презентує маловідоме дослідження Філарета Колесси "Карпатський цикл народних пісень (спільних українцям, словакам, чехам і полякам)".

До першого розділу "Історія і теорія етномузикознавства" увійшли такі статті: І. Довгалюк "Опанас Сластьон в історії фонографування кобзарсько-лірницької традиції"; В. Пасічника "Володимир Гошовський на кафедрі української фольклористики"; Л. Добрянської "Експедиційна діяльність Володимира Гошовського у Львівській консерваторії (1961–1968)"; В. Мадяр-Новак "Зародження музичної фольклористики на Закарпатті"; Б. Луканюка "Ритмічне варіювання: інтерполяція"; О. Мурзиної "Проблема наголошеності у народнопісенній силабіці (за матеріалами пісень Центральної України)".

Досліджуючи тему "Опанас Сластьон в історії фонографування кобзарсько-лірницької традиції" (С. 3–20), Ірина Довгалюк розглянула фонографічно-дослідницьку діяльність одного з найактивніших і найрезультативніших учасників акції української інтелігенції почат-

ку ХХ ст. із запису традиційногорепертуару кобзарів і лірників, живописця, скульптора, етнографа, мистецтвознавця, кобзарознавця, виконавця дум Опанаса Сластьона. Саме він, розпочавши 1903 року фонографування кобзарських рецитатій на фонографічні валики, у 1908–1910 роках продовжив цю справу, ставши водночас і одним із організаторів проекту звукового документування та публікації мелодій дум, і збирачем та інформантом.

У статті Володимира Пасічника "Володимир Гошовський на кафедрі української фольклористики" (С. 21–43) уперше висвітлено педагогічну діяльність Володимира Гошовського на кафедрі фольклористики Львівського державного університету імені Івана Франка, де він працював упродовж 1991–1994 років. Також зроблено коротку характеристику його педагогічної діяльності у закарпатській (1946–1960), львівській (1961–1974) та вірменській періоди (1975–1986). Ім'я В. Гошовського, вважає дослідник, назавжди вписано в історію української музичної фольклористики. Його фундаментальні наукові праці в галузі музичної діалектології, порівняльного музикознавства та кібернетичної етномузикології становлять національне культурне надбання України. Наукові ідеї вченого розвивають і втілюють у працях сучасні етномузикологи, проте багато його напрацювань залишаються поза увагою науковців. Варто сподіватися, що в недалекому майбутньому вони стануть предметом дослідження новітньої етномузикознавчої науки.

Ліна Добрянська розглянула "Експедиційну діяльність Володимира Гошовського у Львівській консерваторії (1961–1968)" (С. 44–63) і проаналізувала географію та хронологію польових виїздів, методіку роботи в терені, типологію експедицій, жанровий і кількісний склад зібраного матеріалу, його використання у наукових працях фольклориста. Збирання народної музики, стверджує дослідниця, поєднано одне із чільних місць у тривалій та різноплановій етномузикологічній діяльності В. Гошовського. На глибоке переконання вченого, яке він неодноразово висловлював у друкованих працях і листах, саме польова робота, здійснена власноруч та на високому рівні, є необхідним етапом будь-яких студій над традиційною музичною культурою і запорукою їхньої успішності.

Стаття Віри Мадяр-Новак "Зародження музичної фольклористики на Закарпатті" (С. 64–89)

присвячена розгляду регіональної специфіки становлення музичної фольклористики у закарпатському регіоні. У ній проаналізовано основні чинники цього процесу: відносно пізні пробудження національної свідомості; інтенсивність музикознавчих зацікавлень та їх стиснення у часі; короткочасність першої хвилі національного піднесення (1850–1860), а також осмислено головні народномузичні публікації пісенникового періоду історії закарпатської музичної фольклористики.

Чергова стаття Богдана Луканюка *“Ритмічне варіювання: інтерполяція”* (С. 90–113) із серії теоретичних досліджень над виявами ритмічного варіювання в музичному фольклорі присвячена інтерполяціям – вставлянням у поетичний текст народної пісні семантичних зайвих слів, які модифікують початкову структуру вірша та породжують похідні роздроблення основних (первісних) ритмічних тривалостей у наспіві, тією чи іншою мірою змінюючи його ритмічний малюнок у цілому. Інтерполяції відзначаються незвичайно широким спектром своїх конкретних виявів, тож їх більш-менш повний перегляд, зрозуміло, виходить за рамки етномузикознавчої праці. Що ж до своїх фігураційних можливостей, то вони зводяться практично до двох основних видів: простих-односкладових, і складних – багатоскладових (у тому числі й складених із кількох простих чи комбінованих із простих і складних). Вони відповідно зумовлюють розщеплення або якоїсь однієї силабохрони, або кількох нараз, наслідком чого первісні музично-ритмічні малюнки різною мірою міняють первісні обриси, часом аж до невпізнання.

Олена Мурзина, досліджуючи *“Проблему наголошеності у народнопісенній силабіці (за матеріалами пісень Центральної України)”* (С. 114–127), розглянула мелодичний аспект наголошеності в українському народнопісенному мовленні. Порівняльний аналіз українського та російського зразків спільної жанрової функції, на думку автора, виявляє різні формотворчі тенденції – перевагу силабічного складу в українській традиції і тонічного в російській. Висновки експериментальної фонетики підтверджують факт дещо ослабленої позиції наголосу в українському мовленні і, відповідно, у зразках давніх обрядових пісень. Особливо розглядається феномен підсиленої наголошеності в українській ліричній пісні пізнішої формації.

Другий розділ *“Мелотипологія-мелогографія-мелогенеза”* склали дослідження: Л. Лукашенко *“Сезонно-трудова наспів Північного Підляшшя”*; О. Дудар *“Обжинкові пісні Східного Поділля (за матеріалами експедиційних записів)”*; Ю. Рибак *“Весільні передладки на Західному Поліссі”*; О. Смоляка *“Проста періодичність у гайках Західного Поділля”*.

Стаття Лариси Лукашенко *“Сезонно-трудова наспів Північного Підляшшя”* (С. 128–140) присвячена мелотипології сезонно-трудова наспів Північного Підляшшя в контексті супровідних обрядових обставин. У роботі зроблено жанрову класифікацію, проаналізовано найпоширеніші мелотипи та ладові моделі творів, подано короткий мелогографічний огляд. Виявлено, що більшість мелодій є поліфункціональні та ритмічно споріднені. Статтю доповнено нотними прикладами та картосхемами розповсюдження основних мелотипів.

Олена Дудар, характеризуючи *“Обжинкові пісні Східного Поділля (за матеріалами експедиційних записів)”* (С. 141–147), проаналізувала стан усної пісенної культури у сільських фольклорних осередках Східного Поділля, сучасні форми побутування народнопісенної традиції регіону, чинники, які впливають на її розвиток чи занепад, жанрову структуру пісенного репертуару. На думку дослідниці, найменш поширеною у цьому регіоні є традиція виконання обжинкових пісень, які, зберігаючи свої жанрові особливості, маючи багато спільних рис із весільними, повністю виходять з ужитку у фольклорному середовищі.

Юрій Рибак у дослідженні *“Весільних передладок на Західному Поліссі”* (С. 148–154) розглянув одну з типових музично-поетичних формул – передладканку, що в давні часи в якості магічного заспіву виконувалася із численними весільними наспівами, переважно в межах галицько-володимирських земель. Визначено та охарактеризовано один із досі невідомих західнополіських компактних ареалів побутування цієї форми, що локалізується біля витоків Прип'яті.

Олег Смоляк здійснив спробу проаналізувати *“Просту періодичність у гайках Західного Поділля”* (С. 155–164) як початкову ланку в становленні строфічної обрядової музики. У результаті виявлено два основні рівні формотворчого зіставлення – серіаційний та класифікаційний, а також проведено типологію бінарної, тернарної та квартнарної класифікації. У висновках зазначено, що однорядкова форма в гайках Західного Поділля є першою сходинкою у становленні строфічних форм, а на синтаксичному рівні – сталим закріпленням простої періодичності. Постанова простої періодичності відповідає тій історичній епосі, в якій сформувався календарно-обрядовий фольклор, зокрема і весняний (кінець палеоліту – середина I тисячоліття до н. е.), що позначений у переважній більшості серіаційним типом мелодичного розгортання та прихованою класифікацією.

Третім у десятому випуску *“Вісника Львівського університету”* є розділ *“Народномузичне виконавство”*, куди увійшли такі статті: Б. Яремка *“Штрихи до творчого портрета лідера-скрипаля Юрія Книшука (‘Штуде-*

ра)”; Н. Супрун-Яремко “Творчий портрет гуцульського мультиінструменталіста Василя Івасишина (“Темного)””; В. Ярмоли “Традиції ансамблевого виконавства в музичній культурі Рівненсько-Волинського Полісся”; О. Коломиєць “Система “гуру-шиши’япарампара” у традиційній професійній музичній культурі гіндустані: до питання трансмісії музики усної традиції (на прикладі школи Кірана)”.

У статті Богдана Яремка “Штрихи до творчого портрета лідера-скрипаля Юрія Книщука (“Штудера”)” (С. 165–172) на основі інформації, отриманої від самого музиканта та його колег, викладено історію становлення і 45-річний творчий шлях видатного гуцульського скрипаля та “концертмейстера” весільної капели села Космач Косівського району Івано-Франківської області Юрія Книщука (“Штудера”) (1927–2007). Цей народний митець залишив на космацьких теренах вагомий слід у розвитку гуцульського ансамблевого виконавства, утверджуючи традиції скрипково-інструментального мистецтва, що заклали його попередники та наставники.

У розвідці Надії Супрун-Яремко “Творчий портрет гуцульського мультиінструменталіста Василя Івасишина (“Темного”)” (С. 173–179), на основі матеріалів збирацького сеансу, проведеного 18 липня 2009 р. у присілку Горішків Нодвірнянського району Івано-Франківської області, описано творчий шлях талановитого, незрячого від народження, музиканта з Гуцульщини. Дослідник подав стислу етномузикознавчу характеристику п’єс, записаних від нього, які він виконав на скрипці (6), сопілці (3) та гуцульських цимбалах (3).

У статті “Традиції ансамблевого виконавства в музичній культурі Рівненсько-Волинського Полісся” (С. 180–193) Вікторія Ярмола зазначає, що з давніх часів у поліському музичному побуті важливу роль відігравало ансамблеве виконавство, яке кілька останніх століть і до середини ХХ ст. традиційно представляла регіональна капела у вигляді дуету зі скрипки і бубна, рідше – тріо з приєднанням скрипки-“втори”. Із другої половини минулого століття ансамблі видозмінюються внаслідок проникнення до їхнього складу популярних інструментів – кларнета, гармошки і баяна. Поліські інструментальні капели обслуговували всі обрядові та необрядові традиційні дійства своєї околиці, а також практикували у досить віддалених населених пунктах.

У дослідженні Ольги Коломиєць “Система “гуру-шиши’япарампара” у традиційній професійній музичній культурі гіндустані: до питання трансмісії музики усної традиції (на прикладі школи Кірана)” (С. 194–207) розглянуто фундаментальну систему передачі традиційної професійної музичної культури Індії. Концепцію “гуру-шиши’япарампара” проаналізувано на прикладі гхарани Кірана, однієї із найпоши-

реніших вокальних шкіл північного стилю індійської класичної музики – гіндустані. Дослідження ґрунтується на матеріалах, які авторка збирала під час теренового дослідження у Північній Індії, та аналізі спеціальних сходовознавчих студій.

Четвертий розділ “Документування фольклору” склав такі статті: О. Коробова “Польовий багатоканальний аудіозапис народномузичних творів в Україні: з практики звукооператора”; А. Вовчака “Із досвіду документування фольклорних матеріалів в Австрійському народнопісенному товаристві (Österreichisches Volksliedwerk)”; Н. Фотій “Архів українського фольклору імені Богдана Медвідського Центру українського та канадського фольклору імені Петра і Дорис Кулів при Університеті Альберти”.

У статті Олега Коробова “Польовий багатоканальний аудіозапис народномузичних творів в Україні: з практики звукооператора” (С. 208–223) описано технічно-організаційні розробки київської Лабораторії етномузикології (ЛЕК при НМАУ), створені для багатоканального аудіозапису народних музичних творів, та досвід їх застосування у природних умовах побутованя пісень. Під час гуртового співу цей тип запису дає можливість зафіксувати голосоведення кожного виконавця окремо від інших, що важливо при визначенні складних форм народного багатоголосся. Подано власний проєкт мікрофонної гарнітури та її використання, який заміщує окремі функції комплексу професійного звукозаписувального обладнання, що робить вартісний багатоканальний запис доступним для широкого поля користувачів. Наведено практичні рекомендації щодо багатоканального запису та подальшої його обробки в комп’ютерній програмі Steinberg WaveLab.

У праці Андрія Вовчака “Із досвіду документування фольклорних матеріалів в Австрійському народнопісенному товаристві (Österreichisches Volksliedwerk)” (С. 224–252) розглянуто досвід документування фольклорної традиції в Австрійському народнопісенному товаристві (Österreichisches Volksliedwerk), зокрема спеціальну регуляторну працю “INFOLK-Informationssystem für Volksliedarchive in Österreich” (“INFOLK- Інформаційна система для народнопісенних архівів Австрії”), у якій визначено єдині засади систематизації й архівування фольклорного матеріалу та джерельної інформації для народнопісенних архівів Австрії.

Надія Фотій, інформуючи про “Архів українського фольклору імені Богдана Медвідського Центру українського та канадського фольклору імені Петра і Дорис Кулів при Університеті Альберти” (С. 253–258), розглянула історію виникнення Архіву українського фольклору імені Богдана Медвідського, структуру його архівних фондів, а також описала зміст най-

значніших архівних зібрань (проектів). Фонди Архіву українського фольклору містять десятки тисяч архівних одиниць, зазначає дослідниця, серед яких у першу чергу документовані результати польових досліджень українського фольклору в Канаді й Україні, меншою мірою з інших країн світу (письмові, фото-, аудіо- та відеодокументи усної народної творчості, календарних та родинних звичаїв, матеріальної культури, народного мистецтва, музики, танцю, народних вірувань, народної медицини, щоденного побуту та святкування). В Архіві також зібрано спомини з українського життя в Західній Канаді та документи з мистецького життя українців Канади, особливо музичної і танцювальної діяльності. Найдавніші рукописи та видання сягають кінця XIX століття, а польові матеріали здебільшого датовано періодом після 1960-го року.

У п'я т и й розділ "Рецензії, огляди, повідомлення" увійшло дві рецензії та п'ять повідомлень про наукові конференції, форуми та фестивалі. *Ірина Коваль-Фучило* у рецензії "Ще раз про стрілецьку пісню" відгукнулася на книгу *О. Кузьменко* "Стрілецька пісенність: фольклоризм, фольклоризація, фольклорність" (С. 259–260); *Лариса Лукашенко* відрецензувала п'ятий випуск збірника наукових статей: "Проблеми етномузикології" (С. 261–265). *Ірина Довгалюк* підготувала детальну інформацію про "39-ту світову конференцію Міжнародної ради з традиційної музики (International Council for Traditional Music)" (С. 265–275). *Надія Пастух* вмістила інформацію про "IX Конференцію дослідників народної музики червононоруських(галицько-володимирських) та суміжних земель (Львів, 1990–1998–2010)" (С. 275–278). *Катерина Гончаренко* проінформувала про наукову конференцію "Молода етномузикологія України – 2". Тематичний форум "Слов'янська мелогеографія" (Київ, 2011)" (С. 278–281). Етномузикознавець *Юрій Рибак* у своєму повідомленні розповів про "Десятий фестиваль-конкурс "З народного джерела" у Рівному(23–26 березня 2011 року)" (С. 281–284).

Останній ш о с т и й розділ "Публікації" "Вісника Львівського університету. Серія мистецтвознавства" за 2011 р. склали малознана праця *Філарета Колесси* "Карпатський цикл народних пісень (спільних українцям, словакам, чехам і полякам)" (С. 286–302) і стаття *Горя Гунчика* "Пам'яті Олекси Ошуркевича (1933–2010)" (С. 303–306).

Підготував Ігор Гунчик

Автореферати

Кріль Б. М. Фольклористична діяльність Ісидора Пасічинського. – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата філологічних наук зі спеціальності 10.01.07. – фольклористика. Львівський національний університет імені Івана Франка. – Львів, 2012.

Дисертація є першим всебічним дослідженням творчої спадщини Ісидора Пасічинського – фольклориста, письменника та подвижника українського національного життя. Розглянуто основні віхи його життєвого шляху в контексті громадсько-культурного і просвітницького життя бойківського краю, комплексно проаналізовано фольклористичну та літературну спадщину, з'ясовано внесок в українську фольклористику. Одним із основних результатів фольклористичної діяльності вченого була підготовка наприкінці 80-х рр. XIX ст. тритомного збірника народних пісень. Він був одним із найбільших на той час зібранням української народної поезії, що побутувала серед мешканців краю, але так і залишився неопублікованим. Чистовий рукопис не зберігся, І. Пасічинський не був професійним фольклористом і його записи не відповідають усім вимогам тогочасної науки. Проте вони становлять значну цінність для української фольклористики. Цей матеріал, важливий для вивчення різноманітних фольклорних жанрів, зокрема з'ясування їхньої регіональної специфіки в контексті українського фольклору, вводиться до наукового обігу вперше. Зацікавлення народною словесністю вплинуло і на його літературну творчість, у якій вагоме місце посідають елементи фольклорної поезики.

П у б л і к а ц і ї:

1. Фольклорні матеріали в записках Ісидора Пасічинського // Галичина. – Івано-Франківськ, 2010. – № 17. – С. 295–302.

2. Національно-визвольний рух на Балканах 70-х років XIX ст. у поезії Ісидора Пасічинського // Проблеми слов'янознавства. – 2011. – Вип. 60. – С. 279–383.

3. Фольклорна спадщина і літературні зацікавлення І. Пасічинського // Науковий вісник Ужгородського університету. Серія філологічна. – Ужгород, 2011. – Вип. 3 – С. 90–95.

4. Ісидор Пасічинський – маловідомий український фольклорист // Історичні пам'ятки Галичини. Матеріали п'ятої наукової краєзнавчої конференції. 12 листопада 2010 р. – Львів, 2011. – С. 348–354.

5. Монографія про традиційний світогляд та обрядовість карпатських бджолярів [рецензія на: Мовна У. Звичаї та обряди українських пасічників Карпат і Прикарпаття (друга половина XIX – початок XX століття. – Львів, 2006. – 208 с.) // Фольклористичні зошити. Збірник наукових праць. – Луцьк, 2008. – Вип. 11. – С. 189–192.